

Suomen teologisen instituutin perustamiseen johtanut kehitys

Hannulan herätyksestä Kansanlähetykseen
– Viidennen herätysliikkeen tausta ja
kehitys

Suomen kirkkohistoria luentosarja

Helsingin yliopisto

Kevätlukukausi 2009; Luento 8

Timo Junkkaala

12.3.2009

-
- Raamattukysymys aktualisoituu
  - Naispappeus luo uudenlaisen tilanteen
  - Herätysliikejärjestöjen yhteistyössä syntyy teologinen instituutti
-

Valistuksen perintö

- ❑ Valistus nosti ihmisen järjen kaiken kriteeriksi
  - ❑ Raamattukritiikkiä esittivät deistit
  - ❑ Raamattu ei enää ollut Jumalan ilmoitusta vaan ihmisten käsityksiä Jumalasta
  - ❑ Ihmeille etsittiin järkeviä selityksiä
  - ❑ Tuonpuoleisuus katosi
-

Radikaali eksegetiikka

- Herman Samuel Reimarus 1778: apostolit varastivat Jeesuksen ruumiin, keksivät ylösnousemuksen ja kirjoittivat Jeesuksen opetukset uudelleen
  - David Friedrich Strauss 1835-6: neitseellinen sikiäminen, kuolleista herättämiset yms. olivat myyttejä
  - Ernest Renan 1863: Jeesus omaksui Messiaan roolin ja lavasti ihmeitä
-

Bultmannin ohjelma

- ❑ Rudolf Bultmann 1921/1926: suuri osa evankeliumeiden aineistosta ei palaudu Jeesukseen
  - ❑ Kristillinen sanoma on vapautettava aikahistoriallisesta mytologisesta kuoresta
  - ❑ "On turha vaatia nykypäivän lukijaa odottamaan Ihmisen Poikaa, joka tulee pilvissä... On turha vaatia häntä uskomaan, että taivaallinen jumalolento tuli ihmiseksi ja kävi maan päällä vuodattamassa verensä uhrina ihmisten synneistä palatakseen kohta taivaalliseen kotiinsa."
-

Suomalaisen raamattukeskustelun varhaiset vaiheet

- Arthur Hjelt ja A.F. Puukko toivat historiallis-kriittisen tutkimuksen Suomeen jo 1900-luvun alussa, jota esim. Matti Tarkkanen (1909) arvosteli voimakkaasti
  - Rafael Gyllenbergiä syytettiin 1925 Jeesuksen jumaluuden kieltämisestä ja vaadittiin hänen eroamistaan pappisvirasta
-

Keskustelua seurakuntatiedekunnasta

- ❑ Seurakuntatiedekunta-ajatus oli tuttu Norjasta, jossa sellainen syntyi jo 1908
  - ❑ Matti Tarkkanen esitti samana vuonna, että Suomen Lähetysseuran työntekijäkoulutusta laajennettaisiin pappisseminaariksi
  - ❑ SLEY:n Julius Engström toivoi 1923 "puhtaasti luterilaista pappiskasvatusta"
  - ❑ Aapeli Saarisalo 1937: tarvittaisiin "taatusti raamatullinen ja luterilainen tiedekunta"
-

Kolmen piispan aloite

- Osmo Alaja, Olavi Kares ja Eero Lehtinen esittivät syksyn 1968 kirkolliskokoukselle, että tutkittaisiin mahdollisuutta perustaa seurakuntatiedekunta
  - Perusteluna he esittivät, että yliopistossa annettava opetus voi joutua ristiriitaan kirkon perusteiden kanssa. Taustana olivat dogmatiikan professorin virkaa hakeneen Aarne Siiralan näkemykset. Kareksen mukaan oli vaikea päätyä muuhun kuin että Siirala ei tunnusta Kristusta Jumalaksi ja Lunastajaksi.
-

Heikki Räisänen radikaalit väitteet (1)

- Väitöskirjassaan Heikki Räisänen ilmaisi 1969 kriittisen kannan neitseestäsyntymiseen
  - Syksyllä 1971 hän esitti (TA 1972, 76-85), että (1) useimmat Raamatussa kerrotut Jumalan teot eivät koskaan ole tapahtuneet, (2) vanhoja heprealaisia uskontulkintoja ei tule pitää auktoritatiivisina, (3) ennustus-täyttymys – kaavio on keinotekoinen, VT:ssä ei ole Jeesusta koskevia ennustuksia,
-

Heikki Räisäsen radikaalit väitteet (2)

- (4) Jeesuksen kuoleman tulkitseminen sovituksiksi on vain yksi tulkinta muiden joukossa, (5) ei ole syytä pitäytyä uskonnontunnustuksen muotoon puettuun eksklusiiviseen totuuteen, (6) on syytä tunnustaa, että tie Jumalan luo on mahdollinen myös ilman Kristusta ja että (7) Raamattu ei ole yliluonnollisen ilmoituksen dokumentti vaan inspiraation lähde ja virikkeiden antaja
-

Seurausta raamatuntutkimuksesta?

- Räisäsen sanoo em. ajatuksia "vain loogiseksi seurauksiksi tavanomaisista eksegeettisistä tutkimustuloksista"
  - Tosiasiassa väitteet nousevat enemmän ennakkolähtökohdista kuin tutkimustuloksista. Samojen tekstien äärellä muut päätyvät aivan muunlaisiin tuloksiin.
-

Systemaattikkojen kritiikki

- Heikki Kirjavainen (TA 1972, 145-148) Juhani Forsberg, Simo Kiviranta ja Tuomo Mannermaa totesivat (TA 1972, 213-226), että
  - Räisänen projisoi oman henkilökohtaisen kehityksensä yleiselle tasolle eli on liian subjektiivinen
  - ja , että Räisäsen "tietoteoreettiset jalat horjuvat", kun yrittää puhua Jumalasta puhumatta Raamatusta ja esittää omia mielipiteitään tieteellisen pohdinnan sijasta.
-

Piispojen reaktio

- Piispat julkaisivat kannanottonsa 12 teesiä Raamatusta (pohjateksti Aimo T. Nikolaisen): Raamattu sekä jumalallinen että inhimillinen, tutkimuksen vapaus, mutta radikaalit johtopäätökset torjuttiin
  - Räisänen kirjoitti Esko Saarisen kanssa koulujen uskontokirjaksi tarkoitettun Raamattutiedon 1980-luvun alussa. Piispainkokous hylkäsi kirjan
-

Uusi kohu ja kantelu 1985

- Perusta-lehden teologisilta opintopäiviltä tammikuussa 1985 lähetettiin Helsingin piispalle kirje, jossa kysyttiin, kuinka uskon perusteet ja pappisvalansa kieltävä Heikki Räisänen voi pitää pappisvirkansa
  - Kirjelmästä nousi kohu, joka ulottui päivälehtiinkin. Piispa korosti tutkimuksen vapautta.
-

Herätysliikejärjestöjen reaktio

- Ylioppilaslähetys (OPKO) oli perustamisestaan v. 1964 lähtien käynyt teologista keskustelua teologipiirissä ja lehdissä (Teologia ja kirkko -1968, Raamattu ja seurakunta 1969-1973, Perusta 1974-)
  - Kansanlähetys (pr. V. 1967) oli omassa lähetyskoulussaan pyrkinyt teologiseen seminaariin, mutta ei ollut saanut sille tunnustettua asemaa
  - Raamattukeskustelun kärjistyessä aloitettiin keskustelut teologian opiskelijoiden rinnakkaiskoulutuksen aikaansaamisesta
-

Naispappeus nousi keskusteluun

- ❑ Muissa Pohjoismaissa naispappeus oli toteutettu valtiovallan toimin vastoin piispojen ja pappien enemmistön kantaa (Tanskassa 1947, Norjassa 1956 ja Ruotsissa 1958).
  - ❑ Eira Paunu esitti 1954 kaksi vaihtoehtoa: naispappeus tai naisteologin erityisvirka
  - ❑ TK Liisa Riippa anoi pappisvihkimystä Kuopion tuomiokapitulilta lokakuussa 1955.
  - ❑ Kapituli jätti asian käsittelemättä kirkkolakiin vedoten.
-

Perustelut kirkolliskokoukselle 1958

- Jeesus mursi suhtautumisellaan naiseen oman aikansa ennakkoluulot. 1. Kor 14 sisältämän puhekiellon hän katsoi tarkoittavan häiritsevää lörpöttelyä. (Kerttu Sepällä)
  - 1. Kor 14 tarkoittaa saarnaa, alkukirkko ei tuntenut naispappeutta, vaikka sitä esiintyi ympäröivässä pakanuudessa (Heikki Koskenniemi)
-

Nikolainen: nykyistä pappisvirkaa ei Raamatussa

- Prof. Aimo T. Nikolaisen johtama komitea päätyi 1961 esittämään pappisviran avaamista naisille. Viisijäsenisestä komiteasta kaksi jätti eriävän mielipiteen.
  - Nikolaisen perustelu nousi siltä pohjalta, että nykyistä pappisvirkaa ei löydy Uudesta testamentista
  - "Kirkkomme pappisvirasta on sanottava: Kristuksessa Jeesuksessa ei ole miestä eikä naista."
-

Tiililän kanta naispappeuteen

- Tiililän mielestä naisteologien asema vaati järjestämistä, mutta hän ei kannattanut naispappeutta: Aikahistoriaan vetoaminen oli liberaaliteologian vanha keino tehdä omat subjektiiviset näkemyksensä ohjeellisiksi 1955 (TK 4/55, 146-147)
  - "Jos kastekysymyksessä vedotaan siihen, että kirkko on apostoleilta saanut tavan kastaa lapset, miksei sanota vastaavasti: kirkko on apostoleilta saanut tavan, että miehet hoitavat pappisvirkaa." (Kyyhkynen 1962)
-

Lehtorin virka

- ❑ Kirkolliskokous teki 1963 päätöksen lehtorin viran perustamisesta.
  - ❑ Kun kirkolliskokous ei syksyn 1976 kirkolliskokouksessa hyväksynyt naispappeutta, päätettiin laajentaa lehtorin oikeuksia pappisviran suuntaan antamalla lehtorille oikeus saarnata, konfirmoida ja avustaa ehtoollisen jaossa kirkkoherran luvalla. Mitään teologisia valmisteluja päätöksellä ei ollut.
-

Naispappeusseminaarit 1980 ja 1982

- Mikko Juva: Funktionaalinen näkemys
  - John Vikström: Viralla jumalallinen asetus, mutta sen piiriin ei kuulu sukupuoli
  - Naispappeutta alettiin puolustaa tekemällä ero opin ja etiikan, evankeliumin ja lain, uskon ja rakkauden välillä. Kysymys asetettiin näin: kuuluiko virka "muuttuvan" lain ja rakkauden vai "muuttumattoman" evankeliumin ja uskon piiriin (Tuomo Mannermaan tekemä erittely)
-

Naispappaus hyväksyttiin 1986

- Syksyllä 1986 naispappaus vihdoinkin hyväksyttiin äänin 87 - 21. Ensimmäiset naispapit vihittiin maaliskuussa 1988.
  - Perustelut: (1) Nykyistä pappisvirkaa ei löydy Raamatusta (2) Yhteiskunnallinen tilanne on erilainen: naisten koulutus ja tulo työelämään (3) Sukupuoli ei kuulu virkaa koskevaan Jumalan säätämykseen vaan kirkon ulkonaiseen järjestykseen näin (4) teologisesti lain, järjen ja rakkauden alueelle.
-

Perustelut naispappeutta vastaan

- ❑ Vaikka Jeesuksen opetuslapsiin kuului myös naisia, Jeesus valitsi apostoleiksi miehiä
  - ❑ Raamatussa naisen opetuskiellot perustellaan sekä luomisjärjestyksellä että jumalanpalvelusta koskien
  - ❑ Alkukirkossa oli vanhimman ja kaitsijan tehtävissä vain miehiä
  - ❑ Alkuseurakunta ei ollut virkakysymyksessä yhteiskunnallisen tilanteen vanki
  - ❑ Naispappeus oli vieras myös uskonpuhdistukselle
-

Suomen teologisen instituutin perustaminen

- Raamattukysymys ja naispappeuden toteutuminen johtivat herätysliikejärjestöt (OPKO, SROS, SEKL, ELK ja SLEY) järjestämään yhteistä teologista luentotoimintaa teologian opiskelijoille 1980-luvun alussa ja pohtimaan jatkotoimia.
  - Teologinen työskentely johti yhteistoiminta-asiakirjan hyväksymiseen ja Suomen teologisen instituutin perustamiseen 1987. Perustajiksi tulivat em. järjestöjen lisäksi Rukoilevaisen kansan yhdistys ja Sanansaattajat.
-

Raamattukeskustelu on jatkunut

- Matti Myllykoski esitti 1994, että monet Jeesuksen kärsimyshistoriaan liittyvät seikat ovat epähistoriallisia legendoja: Jeesus ilmeisesti heitettiin joukkohautaan, jolloin naiset ja opetuslapset kävivät väärällä haudalla eikä siis mitään ylösnousemusta tapahtunut
  - Antti Kylliäinen päätyi 1997 esittämään, että kaikki pääsevät taivaaseen eikä mitään sovitusta tarvita
  - Erityisesti STI on haastanut liberaalin raamattunäkemyksen ja esittänyt vaihtoehdon
-

Suhde homoseksuaalisiin parisuhteisiin

- ❑ Kirkon vastustuksesta huolimatta eduskunta hyväksyi samaa sukupuolta olevien parisuhdelain
  - ❑ Sen jälkeen kirkko on joutunut pohtimaan, tuleeko parisuhteet siunata ja miten suhtautua sellaisessa suhteessa eläviin kirkon työntekijöihin
  - ❑ Myönteistä asennoitumista parisuhdelakiin perustellaan samalla raamatuntulkinnalla kuin naispappeutta
-

Viides liike konservatiivisen raamattunäkemyksen puolustajana

---

- Yhdessä STI:n takana olevien muiden järjestöjen kanssa viidennen herätysliikkeen järjestöt ottivat naispappeuteen kielteisen kannan, samoin homoseksuaalisiin parisuhteisiin
  - Raamattukysymyksessä on puolustettu perinteistä, konservatiivista pelastushistoriallista raamattunäkemystä (ehkä Saarnivaaraa voi kutsua fundamentalistiksi)
  - Myös etiikassa halutaan rakentaa Raamatun varaan
-

Tulisiko uusi aika?

- Radikaali eksegetiikka on vaikuttanut teologikoulutukseen ja kirkon elämään siten, että Raamatun merkitys uskon, opin ja elämän perustana ja ohjeena on tullut ongelmalliseksi.
  - Viime aikoina on kuitenkin esitetty, että monet historiallis-kriittiset menetelmät ovat osoittautuneet itse tekstin ymmärtämisen kannalta hedelmättömiksi.
  - Viides herätysliike ja STI vaativat paluuta Raamattuun
-